

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta
stv@eduskunta.fi

Viite: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta (HE 96/2015 vp)

Lausunto hallituksen esityksestä 96/2015 vp sekä sosiaali- ja terveysministeriön vastineesta

Autismi- ja Aspergerliitto ry haluaa esittää omat näkemyksensä hallituksen esityksestä 96/2015 vp sekä sosiaali- ja terveysministeriön siihen antamasta vastineesta.

Autismi- ja Aspergerliitto ry:n kohderyhmänä ovat autismin kirjon henkilöt sekä heidän omaisensa ja läheisensä. Autismi kirjon esiintyvyys väestöstä on vähintään yksi prosentti (noin 54 000 henkilöä), joista noin viidennes (noin 11 000) henkilöä on vahvaa tukea tarvitsevia autisteja. Autismi- ja Aspergerliiton tarkoituksena on edistää ja valvoa autismi kirjon henkilöiden ja heidän läheistensä etujen ja tasa-arvon toteutumista yhteiskunnassa.

Tahdosta riippumaton erityishuolto (32- 39 §)

32 §:ssä todetaan, että tahdosta riippumatonta erityishuoltoa voidaan ”toteuttaa laitoksessa, tehostetun palveluasumisen yksikössä tai vastaavassa yksityisessä sosiaalihuollon toimintayksikössä tai laitoksessa, jossa on riittävä lääketieteen, psykologian ja sosiaalityön asiantuntemus”. **Pidämme tahdosta riippumattoman hoidon toteuttamisen sallimista avohuollon tehostetussa palveluasumisessa kyseenalaisena.** Se vaikuttaisi väistämättä yksikön muiden asukkaiden jokapäiväiseen elämään ja sen järjestämiseen eli henkilöihin, joille avohuollon yksikkö on koti ja jossa he asuvat omasta tahdostaan.

33 §:ssä määritellään mitä tahdosta riippumattomaan hoitoon määräämisen edeltävän tutkimuksen järjestämisestä. Ko. **pykälään tulee sisällyttää myös arvio henkilön itsemääräämiskyvystä**, jotta voidaan varmistua siitä mistä asioista henkilö pystyy tuettuna tai ilman tukea itsenäisesti päättämään. Tutkimusta tekevilla ammattihenkilöillä on oltava riittävä osaaminen tutkittavana olevan henkilön käyttämästä kommunikaatiokeinosta. Tarvittaessa on henkilöllä oltava oikeus puhevammaisten tulkin käyttöön tutkimustilanteessa.

Itsemääräämisoikeuden vahvistaminen ja rajoitustoimenpiteet (42 §)

42 §:ssä määritellään vahvasti itsemääräämisoikeuden vahvistamisen edellytyksistä erityishuollossa. Myös valtioneuvoston periaatepäätöksessä ohjelmaksi kehitysvammaisten asumisen ja siihen liittyvien palvelujen järjestämisestä vuosina 2010—2015 sekä vuonna 2012 periaatepäätöksen kehitysvammaisten henkilöiden yksilöllisen asumisen ja palvelujen turvaamisesta todetaan, että vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeuden vahvistamista koskevassa lainsäädännössä keskeinen tavoite on edistää asiakkaiden itsemääräämisoikeuden toteutumista ja minimoida rajoitustoimenpiteiden käyttöä.

Pidämme tärkeänä sitä, että rahoitustoimenpiteistä säädetään tarkkarajaisesti ja niiden käyttö porrastetaan sen mukaan, kuinka paljon henkilön perusoikeuksiin puututaan. Myös Kehitysvammaliitto on kiinnittänyt omassa lausunnossaan huomiota tähän asiaan.

Erityinen huolestamme koskee 42 b §:ää, jossa rajoitustoimenpiteiden käytön soveltamisalaksi esitetään tehostettua palveluasumista, laitospalveluja ja vastaavia yksityisiä palveluja. Näiden palvelujen piirissä on useita henkilöitä, joiden kohdalla voidaan joissakin tapauksissa joutua turvautumaan rajoitustoimenpiteisiin myös työ- ja päivätoiminnassa. Erityisesti tämä koskee henkilöitä, joilla on sekä neuropsykiatrinen häiriö (autismin kirjon häiriö) että kehitysvamma. **Pelkomme on, että mikäli rajoitustoimenpiteiden käytön soveltamisala rajataan esitetyn mukaisesti, tulevat kyseessä olevat henkilöt jatkossa rajatuksi työ- ja päivätoimintapalveluiden ulkopuolelle.** Laki toisin sanoen rajaisi näiden henkilöiden elämänpiirin neljän seinän sisään tehostettuun palveluasumiseen. Tämä ei voi olla lainsäätäjän tarkoitus eikä tämän lain seuraus. Siksi valiokunnan tulisi kirjata lausuntoonsa määräys lain vaikutusten seuraamiselle ko. henkilöiden osalta, jotta henkilöiden oikeus osallistua työ- ja päivätoimintaan säilyisi.

42 e §:ssä todetaan, että jos muussa kuin tahdosta riippumattomassa erityishuollossa olevaan henkilöön on usein tai toistuvasti kohdistettu 42 j §:ssä, 42 l §:ssä, 42 m §:ssä tai 42 n §:n 2 momentissa tarkoitettuja rajoitustoimenpiteitä, on arvioitava, täyttyvätkö henkilön kohdalla tahdosta riippumattomaan erityishuoltoon määräämisen edellytykset. **Pykälän loppuosa ”täyttyvätkö henkilön kohdalla 32 §:n 1 momentissa ... vastaavan toimielimen arvioitavaksi.” tulee poistaa ja tilalle tulee kirjata toimintayksikölle velvollisuus tehdä kriittinen arviointi siitä mistä jatkuvien rajoitustoimenpiteiden käytön tarve johtuu ja velvoittaa tekemään suunnitelma siitä miten rajoitustoimenpiteiden käyttöä kyseisen henkilön kohdalla voidaan ennaltaehkäistä ja vähentää.**

Todennäköisesti useiden samaan henkilöön kohdistuvien rajoitustoimenpiteiden taustalla on puutteita rajoitustoimenpiteiden käytön ennaltaehkäisyyn liittyvien toimintamallien käyttöön ottamisessa, osaamattomuutta mm. kommunikaatiomenetelmien käytössä, rajoitustoimenpiteitä suosiva työkuultuuri sekä toimintayksikön alimitoitettut henkilöstö- ja muut resurssit. Edellä mainitut syyt eivät saa johtaa siihen, että henkilöön kohdistetaan useita perättäisiä rajoitustoimenpiteitä, jotka voivat pahimmillaan johtaa tämän määräämiseen tahdosta riippumattomaan erityishuoltoon. **Lakiin tulisi korostaa puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiomenetelmien käytön merkitystä yhtenä**

Autismi- ja Aspergerliitto ry

keskeisenä erityishuollossa olevien henkilöiden itsemääräämisoikeutta vahvistavana tekijänä.

Itsemääräämistä koskevan lainsäädännön jatkovalmistelu

Kehitysvammaisten erityishuoltolakiin tehtävät muutokset ovat minimiedellytys sille, että Suomi pystyy ratifioimaan vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan YK:n sopimuksen. **Pidämme välttämättömänä sitä, että sosiaalihuolloin asiakkaan ja potilaan itsemääräämisoikeuden vahvistamista ja rajoitustoimenpiteiden käytön edellytyksiä koskevan laajan lainsäädännön kokonaisuudistuksen valmistelu jatketaan välittömästi erityishuoltolain käsittelyn jälkeen.**

Helsingissä 11.2.2016

Autismi- ja Aspergerliitto ry

Päivi Norvapalo
puheenjohtaja

Tarja Parviainen
toiminnanjohtaja

Lisätiedot: Tarja Parviainen
p. 050 4097940
tarja.parviainen@autismiliitto.fi